

ФОРМУВАННЯ ПРИНЦИПУ ЕКОЛОГІЧНОЇ СПРАВЕДЛИВОСТІ, ЯК ОДНОГО З БАЗОВИХ ПРИНЦИПІВ ПРАВА ПОВОДЖЕННЯ З ВІДХОДАМИ

Адекватність правового регулювання суспільних відносин в будь-якій галузі може бути забезпечена лише за умови їх належного теоретичного обґрунтування. Практика нормотворення за принципом «латання дірок», оперативного реагування на проблеми, що виникають, призвела до того, що в окремих випадках законодавство складалось еkleктично, що, в свою чергу, відбивається на його ефективності. Природно, що, в більшості випадків (особливо в традиційних галузях права) зазначені проблеми швидко вирішуються, але в рамках специфічних галузей законодавства або права, що з'являються або виокремлюються, вони можуть проявлятися внаслідок необхідності врахування їх міжгалузевого характеру, особливостей предмету регулювання, історичних особливостей їх формування, а також практики застосування законодавства, що склалась. Подібна ситуація наразі складається і при формуванні права поведження з відходами. Фактично базуючись на нормах господарського та екологічного законодавства, воно тісно пов'язано із санітарно-епідеміологічним, цивільним, митним, податковим законодавством, законодавством в сфері місцевого самоврядування тощо, що відповідно, вимагає їх комплексного переосмислення в контексті предмету правового регулювання. Зважаючи на вищевикладене, логічним є переосмислення базових засад цієї галузі та їх теоретичне обґрунтування. Зазначене повною мірою стосується й питання щодо принципів права поведження з відходами, їх співвідношення з принципами «батьківських» галузей права та законодавства.

Законом України «Про відходи», який є системоутворюючим законом в праві поведження з відходами в ст. 5 визначено, що: «Основними принципами державної політики у сфері поведження з відходами є пріоритетний захист навколишнього природного середовища та здоров'я людини від негативного впливу відходів, забезпечення ощадливого використання матеріально-сировинних та енергетичних ресурсів, науково обґрунтоване узгодження екологічних, економічних та соціальних інтересів суспільства щодо утворення та використання відходів з метою забезпечення його сталого розвитку» (Про відходи: Закон України № 187/98-ВР від 05.03.1998 // Офіційний вісник України. — 1998. — № 13 (16.04.98). — ст. 483). Слід відмітити, що цим законодавець фактично відмовився від подальшої деталізації принципів, сконцентрувавшись

на напрямках державної політики у сфері поводження з відходами. Така позиція може була пов'язана як раз із тим, що прийняття цього Закону було викликано потребами часу, але не мало під собою належного теоретичного обґрунтування.

Так, наприклад, Модельний закон про відходи виробництва та споживання містить 21 принцип, які створюють базис для однорідного застосування та розвитку законодавства, в тому числі принципів забороняючо-обмежуючого та соціально-економічного характеру (Модельный закон об отходах производства и потребления // Информационный бюллетень Межпарламентской Ассамблеи государств — участников СНГ. — 2007. — № 41. — с.337). Враховуючи наведене, можна констатувати, що питання теоретичного обґрунтування змісту принципів права поводження з відходами ще потребує свого розвитку. Разом тим, враховуючи глобальний характер проблем поводження з відходами хотілось би звернутись до питання формування та реалізації в межах цієї підгалузі права такого принципу, як принцип екологічної справедливості.

Виникнення принципу екологічної справедливості пов'язане, із наслідками різниці в рівні економічного розвитку суспільства та різних країн. Так, не випадково в Декларації з навколишнього природного середовища та розвитку було окремо виділено принцип 14 відповідно до якого «Держави повинні ефективно співпрацювати з метою протидіяти або перешкодити переміщенню та передачі в інші держави діяльності та речовин, які завдають серйозної шкоди екологічному середовищу або вважаються шкідливими для здоров'я людини» (Декларація Ріо-де-Жанейро щодо навколишнього середовища та розвитку. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_455). Таким чином на міжнародному рівні було підкреслено відповідальність, в першу чергу, розвинутих держав за перенесення екологічно-небезпечних, ресурсомістких виробництв до країн, що розвиваються.

Подібні же проблеми виникають і на національному рівні. Яскравим прикладом цього є те, що виділення місць розміщення відходів споживання здійснюється, як правило, далеко від місць їх утворення та основних споживачів, від чого страждають невеликі, а також недостатньо забезпечені громади, які відчують на собі негативні наслідки такої діяльності у вигляді втрати земель, забруднення джерел водопостачання, зниження ціни об'єктів нерухомого майна тощо. З метою зменшення соціальної напруги та попередження конфліктів прийняття управлінських рішень щодо поводження з відходами повинно враховувати баланс публічних та приватних інтересів. Зазначена практика є вже звичайною на міжнародному рівні, а також в країнах Європейського союзу, знаходить своє вираження у рішеннях Європейського суду з прав людини та приймається ним в якості фактора, щодо виконання обов'язків з боку державних органів тощо.

Таким чином, принцип екологічної справедливості можна розглядати як обов'язок дотримання інтересів конкретних осіб та їх груп при прийнятті рішень в сфері поводження з відходами, досягнення балансу їх інтересів, не допущення перекидання тягаря вирішення екологічних проблем на соціально-незахищених осіб, компенсацію втрат пов'язаних із реалізацією таких рішень тощо.

Отже, з урахуванням вищевикладеного, можна зробити висновок, що наразі є всі підстави для виділення принципу екологічної справедливості як одного з базових принципів права поводження з відходами, який підлягає законодавчому закріпленню.

ГАВРИШ Н. С.

Національний університет «Одеська юридична академія»,
доцент кафедри аграрного, земельного та екологічного права, доцент

КРИМІНАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА НЕЗАКОННЕ ЗАВОЛОДІННЯ ГРУНТОВИМ ПОКРИВОМ (ПОВЕРХНЕВИМ ШАРОМ ЗЕМЕЛЬ)

Одним із напрямків розвитку земельних відносин є, безперечно, запобігання незаконному заволодінню ґрунтовим покривом (поверхневим шаром) земель, адже така діяльність безпосередньо призводить до негативних наслідків, пов'язаних із втратою виробничих властивостей земель, а також знищенням найцінніших земельних порід — українських чорноземів, які становлять 26 млн. 566 тис га чорноземних ґрунтів або 6,7 % світових запасів чорноземів.

Питання вирішення проблеми незаконного заволодіння ґрунтовим покривом є актуальним, оскільки стан ґрунтового покриву в Україні досяг критичного рівня та перебуває на межі виснаження, що зумовлено тривалим екстенсивним використанням земельних угідь, що не компенсувалося рівнозначними заходами з відтворення продуктивного шару, недостатньо увагою правоохоронних та контролюючих органів, а також складністю застосування норм, що закріплюють відповідальність за таке порушення. У даний час законодавством України також встановлена відповідальність за порушення земельного законодавства, зокрема, щодо правової охорони ґрунтів.

Особливості уваги в даному контексті заслуговує саме кримінальна відповідальність. Деякі науковці визначають встановлення кримінальної відповідальності за деякі порушення земельного законодавства, як крайній захід. (Цвіркун Н. Ю. Кримінальна відповідальність за без господарське використання земель: дис. канд. юрид. наук: